

“Volíem defensar les Gavarres”

Ara fa 50 anys es va presentar el Manifest de les Gavarres per aturar la degradació d'aquest espai

Milers de signatures, aplecs reivindicatius i pressions als poders van dur a l'actual protecció

Alguns dels protagonistes de llavors i d'ara valoren el passat, el present i el futur de les Gavarres

Joan Cals, considerat per molts com el “número u” del grup, reflexiona durant la trobada a Can Vilallonga, una finca a les Gavarres propietat de la Generalitat i que està gestionada pel Consorci de les Gavarres de la Diputació de Girona.

El manifest no era tant una reivindicació naturalista sinó més aviat social, explica Joan Cals

Reptes del present són l'adaptació dels boscos al canvi climàtic i l'ús públic

Ure Comas - Cassà de la Selva

El 6 de desembre de 1975, el restaurant Gavarres de Romanyà de la Selva era l'escenari d'un dinar especial. Una dotzena de persones del grup de Defensa de les Gavarres havia convidat set o vuit periodistes per presentar-los el Manifest de les Gavarres, que estava avalat ja d'entrada per centenars de signatures.

Amb aquesta presentació s'iniciava un pas important per fer públic i aglutinar forces en contra de la degradació de les Gavarres provocada especialment pel creixement d'urbanitzacions i, també, per les plantacions d'eucalptus, una espècie forana. Als municipis de banda i banda de les Gavarres, de nord a sud però també d'est a oest, hi havia malestar pel que estava passant en aquest espai, i amb la presentació del manifest es va iniciar un debat àmpliament recollit en la premsa de l'època. Van ser anys de debat i d'accions –com la tala nocturna de milers d'eucalptus–, per intentar aconseguir una figura legal de protecció com podia ser, la de parc natural. Debats, milers de signatures, trobades històriques a Romanyà (23 de maig de 1976) o als Àngels (4 de setembre de 1977) i fortes pressions als poders i institucions en un moment en què es preparaven les primeres eleccions democràtiques. Era un ampli moviment de persones que durant molt temps van lluitar per preservar els valors de les Gavarres i que d'alguna manera va començar a diluir el seu paper quan, el 1992, l'associació d'Amics de les Gavarres aconsegueix que aquestes siguin declarades espai natural protegit i, més endavant, el 1998, es constitueix el Consorci de les Gavarres.

“La presentació va ser el 1975, però jo, des de la Bisbal, ja feia dos o tres anys que havia estat veient que anaven creixent urbanitzacions a l'interior de les Gavarres”, explica Joan Cals, un dels màxims promotors d'aquell manifest i que aquest divendres de finals d'octubre es troba a Can Vilallonga, a Cassà de la Selva, juntament amb una bona colla de persones que, d'una manera o altra, van estar implicades en tot aquell moviment de defensa de les Gavarres o que actualment hi tenen un paper actiu. Totes han acceptat la proposta de trobar-se per parlar de la gestació del manifest ara fa mig segle i del present i futur de les Gavarres. Tots coincideixen que ha de ser Cals qui expliqui com va començar tot.

Recorda Cals, estudiant d'economia en aquella època, que va contactar amb el col·legi d'arquitectes per exposar la seva preocupació per la urbanització dispersa a l'interior de les Gavarres, i com li van respondre que aquest no era només un problema de les Gavarres sinó també “un problema potencial a la part que llavors en dèiem de Cadiretes i també una amenaça molt greu al cap de Creus, a l'àrea concreta de cap Norfeu”. Arran d'això, continua Cals, es va promoure que dos arquitectes, Juli Esteban Noguera i Carles Teixidor, fessin un estudi del que hi havia planejat d'urbanitzar-se, cosa que el va permetre anar documentant el que veia a les Gavarres.

El punt d'inflexió, pel bisbalenc, va arribar l'estiu de 1975, quan descobreix que una de les urbanitzacions ha obert un vial a sota del puig d'Arques. És el mateix punt d'inflexió per a Carles Malagrida, de la colla excursionista de Cassà de la Selva, just a l'altra banda de les Gavarres. Des de Calonge, Joan Molla explica que el 1975 la seva “preocupació principal era intentar aturar noves urbanitzacions al massís de les Gavarres”. El malestar estava estès però d'alguna manera faltava aglutinar-ho.

Cals explica que amb la documentació i coneixedor de les urbanitzacions que es projectaven pensava: “I ara, què en faràs de tot això? I com a estudiant d'econòmiques, vaig pensar que havia de buscar gent que sabés una mica de protecció d'espais com aquests” . I d'aquesta manera va anar contactant amb les persones que formarien el nucli d'aquest moviment. “Vaig

pensar en la Marisa Molinas. No existia la Universitat de Girona, però ella era, diríem, una de les persones que en portava l'embrió a través del Col·legi Universitari de Girona, i vaig pensar a localitzar altra gent que pogués tenir interès a donar suport a una protesta, per dir-ho així, per com s'estaven fent les coses." També va entrar en contacte amb la colla excursionista de Cassà, on hi havia en Joan Xirgo i en Carles Malagrida entre d'altres; també amb en Josep Vicente, de Sant Feliu de Guíxols, "que era gairebé com una llegenda en els mitjans de l'oposició al règim, en Vicente i la seva gent...". Precisament el fill de Josep Vicente és Joan Vicente, de l'Associació Ardenya Patrimoni i Natura, professor de geografia a la UdG i també director dels Serveis Territorials a Girona de Territori, Habitatge i Transició Ecològica, i també és a Can Vilallonga aquest migdia.

Aquest va ser l'embrió del manifest, explica Cals, que va recordant noms a mesura que transcorre la conversa, com el de Lluís Polo. "Després van anar sortint els altres, hi havia les colles excursionistes", com la de Llagostera, el Montclar de Sant Feliu... "Em deixo noms", afegeix Cals.

"Per família, em venien moltes ganes de defensar les Gavarres i ens vam animar", diu la biòloga Marisa Molinas. "La veritat, però, és que pensava des del punt de vista d'un biòleg no tenien més interès que un altre lloc, però eren les nostres", i afegeix: "Crec que tenia dubtes, però hem arribat fins aquí i crec que és molt positiu. Va estar a punt de culminar amb la creació d'un parc i després va quedar una mica diluït amb aquest PEIN, però jo crec que funciona prou bé, no?", pregunta Molinas, que, a més, puntualitza que tot el moviment s'ha d'entendre dins el context històric molt lligat al final del franquisme i de generacions que parlen del territori.

Aquest context històric l'explica el periodista Joan Ventura, que el 1976 era el cap més visible del Grup Excursionista Bell-Matí. "Ens hi vam adherir i vam tenir uns anys molt actius portant totes les mogudes del poble, des dels recitals de cançó, a cursets de català o les conferències de les terceres vies. En aquell moment més que una junta érem un col·lectiu d'entre 30 i 40 joves que ens reuníem setmanalment. I jo, que tenia 20 anys i estava a punt d'anar a la mili, era el més gran. I vam ser a l'aplec reivindicatiu de Romanyà del 1976", afegeix Ventura, que encara ara guarda el cartell d'aquell acte.

Parc natural

Que les Gavarres fossin declarades parc natural va ser d'entrada la reivindicació més visible. "Bàsicament quan es planteja el parc natural crec que és un moment de trobar una figura de protecció, però en el cas de les Gavarres, com que són 30.000 hectàrees, aquí jo crec que va ser la principal dificultat", diu Quim Bosch, un altre dels assistents a Can Vilallonga. En aquest punt, Joan Cals torna al manifest i assenyala que el seu "argumentari principal era que les Gavarres al llarg de la història han fet una funció semblant a la d'un parc natural des del punt de vista de l'esbarjo, de l'estimació de la gent, amb interès tant patrimonial com natural, però no era tant una reivindicació naturalista, per entendre'ns, sinó més aviat social, d'intentar frenar el procés d'urbanització desconnectat dels nuclis". I recorda: "Pressionàvem tant la Generalitat i hi estàvem tant a sobre que van estar a punt de cedir i fer un parc natural." Però quan la Generalitat ho va

rebutjar i va apostar pel pla d'espais d'interès natural per a tot Catalunya hi va haver el canvi. "El que teníem clar és que un nivell de protecció hi havia d'haver. I aquest nivell de protecció l'havíem marcat com a parc natural el 1975. Però havíem d'aterrar, havíem de ser realistes i entendre, doncs, que potser la protecció de la zona volcànica i dels aiguamolls, i del cap de Creus havia de venir abans. I que nosaltres ens havíem d'esperar a fer tanda, esperar que algun dia arribés", diu Cals. En aquest punt explica que va ser llavors que va decidir estudiar les figures de protecció en altres països i va conèixer el que a França en diuen parcs naturals regionals, "que és aquesta protecció més analògica i més lligada a les poblacions locals, combinant protecció amb promoció econòmica local " i que li va fer pensar que a les Gavarres hi ha un conjunt de municipis alguns dels quals amb certa entitat, que es tracta d'una zona econòmica potent i va ser quan es va plantejar a la Generalitat la fórmula de crear un consorci. "Alguns ajuntaments ho van veure bé, altres no, i altres s'hi van posar clarament en contra, però la nostra insistència va continuar i per a nosaltres va ser una gran victòria que al voltant del 98 es constituís el Consorci de les Gavarres. Aquesta va ser la nostra aportació, no només com a impuls social, sinó també com a idea, diríem vehiculadora i protectora, relativament nova."

Els reptes actuals

A la trobada a Can Vilallonga també hi ha els actuals gerent i president del Consorci, Quim Gubau i Daniel Encinas, respectivament. Són els més joves i Encinas fins i tot assenyala que quan es va presentar el manifest ell encara no havia nascut. "Gràcies per aquesta *masterclass*" diu, adreçant-se als seus companys de tertúlia. Preguntats sobre quins són els reptes principals a què ha de fer front el consorci actualment, Gubau assenyala bàsicament dos grans conceptes: l'adaptació dels boscos al canvi climàtic i l'ús públic. En el primer cas, el gerent explica que el context climàtic, provocant el decaïment d'algunes espècies, també té un impacte socioeconòmic dels usos i aprofitaments a les Gavarres que impliquen uns canvis de gestió difícils de dur a terme a causa de la dinàmica administrativa. És a dir, la necessitat que l'administració adapti normatives i ajuts per protegir els boscos de la sequera. D'altra banda, també assenyala que a les Gavarres, com a tots els espais naturals protegits de Catalunya, ha crescut molt la voluntat de la població de fer-hi activitats. "Aquests nous usos, lúdics i esportius, que aporten salut i benestar a la població, han d'anar acompanyats d'una connexió amb els espais naturals on es duen a terme, el reconeixement dels valors naturals i culturals que allotgen i una convivència amb altres usos tradicionals...", diu Gubau.

La gestió forestal i la dificultat de manteniment del bosc és precisament un dels altres problemes a les Gavarres, on el 98% del bosc és privat i en la majoria dels casos, són propietats petites. Segons comparteix Molinas: "Cuidar aquestes propietats petites és extremadament difícil, per no dir impossible." I en aquest punt es posa sobre la taula la necessitat d'ajuts específics, per exemple, pel manteniment d'espais oberts, entre d'altres. La conversa en aquest punt deriva cap la problemàtica amb el sector ramader, el declivi de les cases de pagès, la burocràcia administrativa que han de gestionar els pagesos. Bosch i Ventura van explicant casos. "Es molt difícil, No té cap sentit això que està passant", conclou Joan Ventura. I en Joan Cals afegeix: "Des de fa anys

hi ha la impressió que estem en un canvi de paradigma, que les categories amb què hem analitzat i les tècniques amb les que s'ha gestionat han de fer un canvi en funció del que significa el canvi climàtic, els nous usos socials del territori, les necessitats de tot tipus de la nova societat...” Marisa Molinas hi afegeix un element més: “El doctor Bolós, que era el meu professor de botànica a la universitat, sempre deia que els boscos mediterranis han d'acabar sent boscos decoratius i els centreeuropeus poden continuar produint fusta... Ja ho intuïa.”

D'altra banda, el vicepresident de l'Ateneu Popular de Calonge i Sant Antoni, Joan Molla, exposa la preocupació local per la Gavarra Marítima tenint en compte que el PEIN de 1992 no la incorpora. “El municipi de Calonge i Sant Antoni és l'eix de la desembocadura del massís de les Gavarres al mar, però el PEIN 1992 no arriba al mar”, concreta Molla. Així, continua explicant, la protecció de la Gavarra Marítima s'ha intentat per altres instruments urbanístics com és el cas del POUM del 2013 de Calonge i Sant Antoni, dins del sòl no urbanitzable, hi ha terrenys qualificats de sòl d'alt valor agrícola i al litoral s'ha intentat la protecció aplicant la llei de costes. Aquests intents de protecció no han estat fàcils i si bé “s'ha intentat sempre col·laborar en via administrativa, algunes proteccions s'han aconseguit per sentència judicial”.

Tot just fa pocs dies, la Diputació ha aprovat impulsar la incorporació de Cadiretes al Consorci de les Gavarres.

El futur de les Gavarres

Abans d'acabar la trobada a Can Vilallonga es demana als assistents com veuen les Gavarres d'aquí a 50 anys. “Estem disposats o no que part dels nostres impostos vagin, per exemple, a mantenir espais com les Gavarres, en la mesura que reconeixem que ens aporten uns valors ecosistèmics, sigui de paisatge, de benestar, de cultura?”, pregunta Joan Vicente. I respon Cals: “Aquest tipus de preguntes i dubtes se les fan milers de tècnics i polítics arreu d'Europa”, i recorda el paper “decisiu” que va tenir la política agrícola comuna per valorar el que la pagesia aporta a la societat. “Ara hi haurà d'haver un altre tipus d'iniciativa, segurament a escala europea, que valori i intentar donar resposta als nous problemes i reptes”, afegeix Cals.

En aquest punt, el president del Consorci de les Gavarres i alcalde de Cruïlles, Daniel Encinas, fa un incís i opina que “no té cap sentit haver aconseguit el Consorci de les Gavarres i no tenir prou poder per decidir o informar favorablement o desfavorablement de determinades coses, com per exemple curses, marxes, activitats... Encinas també qüestiona la política de subvencions igualitàries. “No té cap mena de sentit que es doni la mateixa subvenció a tots els municipis”, diu l'alcalde de Cruïlles, que té de les superfícies més grans a les Gavarres, i que defensa que haurien de ser segons la superfície de terreny “i poder arreglar camins, fer-los transitables i que siguin l'eina per poder arreglar els boscos, per arribar als habitatges, per fer un turisme de qualitat”, afegeix Encinas. “Jo crec que per potenciar el consorci potser s'hauria de fer com un llibre de normatives, que tots els ajuntaments haguessin de complir el mateix, per exemple, a l'hora d'arreglar camins”, diu Molinas. De fet, segons puntualitza Gubau, actualment hi ha una manca de recursos per el manteniment de la xarxa viària, amb una dotació insuficient en la darrera

convocatòria que ha deixat molts ajuntaments fora, fent molt difícil que puguin assumir el manteniment dels camins del seu terme municipal, especialment en el cas de municipis petits en població i pressupost però amb una gran superfície dins l'espai natural.

“El futur?”, diu Vicente, “el veig doncs amb molta més pressió sobre aquest espai, amb més necessitat de coordinació però també amb coses bones passant-hi”. Carles Malagrida, callat durant una bona estona respon: “El futur el veig molt negre perquè el canvi climàtic no perdona.” I afegeix: “Hi ha gent jove i no tant jove que els expliques que aquí a la riera hi havia peixos i no s’ho creuen. La fauna piscícola ha desaparegut, d’aigua no n’hi ha. Aquest canvi climàtic és el gran enemic.”

Les urbanitzacions i els eucaliptus de fa 50 anys han quedat enrere, el món ha canviat i les Gavarres ara ja són una entitat pròpia i nexa de molts gironins. Els reptes del futur són molt diferents i mentre recullen les cadires del davant de Can Vilallonga, surt a la conversa la por als incendis i nombroses anècdotes de fa 50 anys, algunes de les quals es queden només per als seus protagonistes.

Publicat a: El Punt, 31 d’octubre de 2025

Font del document: <https://www.elpuntavui.cat/societat/article/5-societat/2589723-voliem-defensar-les-gavarres.html>